

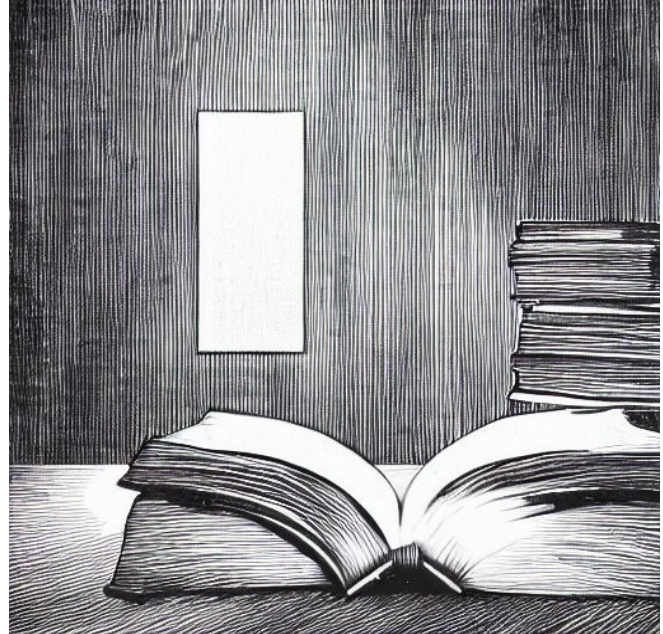
Tartalom

Örömből is megárt a sok – hamarosan kezdődik a Szentély pusztulása utáni gyászidőszak 3

Nyáron, miközben mindenki más nevet, éppen mi, zsidók sírjunk?

Tehetünk-e a szukoti sátorra esővédőt? 4

Gondolatok a Bét Jehuda közösség legújabb misnatanulási programja apropóján

Impresszum

Az *omek* szó jelentése: *mélység*. Az orti.hu célja a hagyományos zsidó értékek, autentikus tórai tanítások megjelenítése közérthető, modern formában. Elgondolkodtató, inspiráló, a tórai és rabbinikus irodalomból építkező témák, üzenetek, napjaink számára.

Írta és szerkesztette: Szántó-Várnagy Binjamin, a Bét Jehuda közösség rabbija (Budapest, 1084 Scheiber Sándor utca 2.).

Megjelenik 140 példányban.

Kapcsolat, feliratkozás, jó tanácsok vagy önkéntes segítség felajánlása: ortimagazin@gmail.com.

Köszöntő

Kedves Olvasó,

Ismét eljött az évnek annak az időszaka, amikor a vita és a veszekedés témája kerül a tórai asztal terítékére.

Egyrészt itt van Támuz hónap, mellyel kezdetét veszi a Szentély pusztulására, és annak okára, a *szinát chinámra* [ok nélküli gyűlölet] való emlékezés. Másrészt pedig a héten Korách hetiszakaszát olvassuk fel, melyben a becsvágy fűtötte konfliktusok veszélyeiről tanulunk.

Bölcseink azonban emlékeztetnek arra, hogy nem minden vitát fűt a becsvágy:

„Minden olyan vita, amely az ég kedvéért [vagyis hátsó szándék nélkül] történik, végül megmarad.” (Pirké Ávot 5:17)

A jó vita olyan, mint Hilél és Sámáj – valamint tanítványaik – vitája. Őket valóban az igazság megismerésének vágya hajtotta, nem pedig az, hogy ki fog győzni, vagy ki nyeri el az áhított pozíciót.

Kellő tisztelet mellett a vitatkozó felek a másokban a segítséget látják, az ellensúlyt, aki a kutatásban, a megértés folyamatában azzal támogat, hogy mindig látszólag akadékoskodó kérdéseivel bosszant minket.

Bölcseink a fenti tanításban összehasonlítják a Korách által gerjesztett lázadást Hilél és Sámáj vitájával. Mi, egyszerű emberek, valószínűleg úgy foglaltuk volna össze a kettő közötti különbséget, hogy előbbi rossz szándékú, ártó vita, ellentétben az utóbbival, mely konstruktív, együttműködő célzatú.

A Bölcsek azonban kicsit más aspektusra hívják fel a figyelmünket: a jó vita végül megmarad [*szófo lehitkájém*], míg a rossz vita végül nyomtatlanul „elillan”.

A „rossz” vita ugyanis káros, ártalmas. A „jó” vita viszont nemcsak hogy nem káros, hanem egyenesen szükséges és hasznos. Meg kell maradnia és segítenie a szellemi épülésünket.

Minden ember isteni lelket kapott (még akkor is, ha legtöbbünk ezt csak egészen haloványan vagy ritkán érzékeli). Ez a lélek keresi a saját, egyedi útját, ami olyasvalamit talál meg és valósít meg a világban, ami különösen fontos, és még mindezidáig nem létezett. Hozzátesz a világ kirakósjátékához egy hiányzó részletet.

Ezen a felfedezőúton segítenek minket a Tóra és a magyarázói. Amikor ezeket tanulmányozzuk, abban reménykedünk, hogy majd egyszer találunk egy olyan magyarázót, egy olyan különleges tehetségű lángelmét, Tóratudóst, akinek a gondolataira „rezonálni” tudunk, aki elvégzi helyettünk a „munkát”.

Más szavakkal: azt reméljük, hogy egyszer majd megtaláljuk a Spirituálisan Kényelmes Judaizmust. Nem fogjuk.

Oka van annak, hogy miért nem fogjuk. Az Örökkévaló nem azt akarja tőlünk, hogy megtaláljuk, hanem azt, hogy mi csináljuk meg.

Bármelyik nagy rabbi műveit is olvassuk, ha igazán őszintén olvassuk, minden magyaráznál ott motoszkál bennünk a gondolat, hogy „igen, ez szép és jó, de én nem egészen ezt érzem”.

Minden embernek van saját Tórája, amit saját magának kell kibontania. Ebben a kibontási folyamatban a nagy, klasszikus magyarázók sokat tudnak segíteni. De megvalósítani csak mi tudjuk.

Ez egyszerre rossz és jó hír. Viszont ez a valóság. Kívánom, hogy hozzuk ki belőle a lehető legtöbbet!

Szántó-Várnagy Binjomin

Örömből is megárt a sok – hamarosan kezdődik a Szentély pusztulása utáni gyászigidőszak

Miközben az egész világ örvendezik és ünnepli a nyári szünetet, az utazásokat, a zsidók minden évben éppen ilyenkor tartják a szokásos három hetes gyászigidőszakukat.

Hamarosan itt van a Támuz 17-étől Áv 9-éig tartó *dreiwochen* [három hét], amikor a jeruzsálemi Szentély pusztulására emlékezünk, és emiatt nem borotválkozunk, nem hallgatunk zenét, nem veszünk új tárgyakat (idén, 2023-ban július 6. és 27. között). Az időszak végén a húsevést és borivást is megszüntetjük (idén július 19-étől).

Hogyan viszonyul ehhez az ismétlődő, kissé fonák helyzethez a világot nyitott szemmel szemlélő, de ugyanakkor a hagyományaihoz ragaszkodó zsidó ember?

A Tóra egyedülálló lelki egyensúlyra szoktatja követőit.

Egyik oldalon szigorú, változtathatatlan törvény, másik oldalon jótékonyág és adományozás. Egyrészt ellentmondást nem tűrő autoritás, másrészt rabbinikus vélemények sokszínű kavalkádja. Egyrészt becsületes és kitartó munkára nevel, másrészt előírja a rendszeres pihenést.

Műveli az elmét, sokszor rejtvénytű találmányokkal, de gyakorlati jótanácsot is ad az élethez, a leghétköznapibb szituációkban is. Az emberi tulajdonságokban is a középútra tanít. Rábám híres szavaival élve:

„Az egyenes út a közepes mérték, minden tulajdonságban, amivel az ember csak rendelkezik. [...]

Ne legyen túl mérges, akit könnyen haragra lehet gerjeszteni, de ne legyen olyan sem, mint egy halott, aki nem érez semmit – hanem közepes. [...]

Ugyanígy, ne vágyakozzon más dologra, mint ami a testnek szükséges.

Ugyanígy, ne merüljön bele a munkájába túlságosan, csak annyira, hogy elérje azt, amire szüksége van.”

(Hilchot Déot / Tulajdonságok törvényei 1:4)

Az örömmel ugyanez a helyzet. A Tóra több ponton is figyelmeztet az öröm és a pozitívitás fontosságára. A modern pszichológia szintén fontosnak tartja a reményteli, optimista életfelfogást.

Azonban a legutóbbi időben egyre több figyelmet kapnak a „mérgező pozitivitásról” [toxic positivity] szóló kutatások. Ez a kifejezés azt jelenti, hogy az emberek hajlamosak az örömet is túlzásba vinni.

Annyit hallanak az öröm, optimizmus, pozitívitás fontosságáról, hogy ennek hatására elnyomják a természetes, lelkiileg egészséges életvitelhez szükséges minimális keserűséget. Ha nehézséggel kerülnek szembe, és nem képesek pozitívan felfogni, lelkiismeret-furdalást éreznek.

A Tóra itt is az egyensúlyra tanít. Néha jót tesz a léleknek „szomorkodni” egy kicsit. Nem feleslegesen panaszkodni, sópánkodni,

de szembenézni az élet nehéz, sötétebb oldalával is. Elismerni a létezését és megbarátkozni vele.

„Mindenki, aki gyászolja Jeruzsálemet, az kiérdemli, és látja az örömét. És aki nem gyászolja Jeruzsálemet, az nem látja az örömét.” (Táánit 30b)

Érdekes: a talmudi bölcsek nem azt mondják, hogy aki most gyászol, az majd a jövőben, amikor Jeruzsálem fel fog épülni, örülni fog. Hanem azt, hogy már most kiérdemli, hogy láthassa. Mi lehet ennek a magyarázata?

Aki ennek a három hétnek a gyászszokásait őrizte már, a böjtnapokon és az imákon részt vett, az Áv 9-i gyászdalokat énekelte, és meghallgatta Jeremiás próféta siralmait a hagyományos dallamokon a közösséggel, az pontosan érti, érzi, hogy mit jelent ez.

Erre az időre megjelenik előttünk az, hogy mi is volt az a Jeruzsálem, amit elveszítettünk, és mind a mai napig nem épült fel. Visszaemlékezünk rá, olvasunk róla, lelki szemeink előtt megjelenik, és átérezzük,

hogy valóságos lehetőség az, hogy még a mi nemzedékünkben megvalósulhatnak a próféták szavai Jeruzsálem újjáépüléséről.

Egyúttal lélekben a nagyünnepekre is elkezünk készülni. A tisztán negatív részén még jóval előtte „túlesünk”. Jeruzsálem újjáépülése pedig szorosan összefügg a végső megváltással, amikor a Teremtő fog uralkodni az egész világon.

Amikor *„az Örökkévaló ismerete meg fogja tölteni a földet, ahogyan a víz ellepi a tengert” (Jesájá 11:9)*. Erről szólnak a nagyünnepek legemelkedettebb, legfontosabb imáriszei.

A zsidó naptár gyászos hetei tartalmasak és felemelőek. Már annyira régen volt a tavalyi év, hogy szinte hiányoznak. Mértékletességre és lelki egyensúlyra szoktatnak a nyári hónapokban, és felkészítenek az új év kezdetére.

Mindenkinek tartalmas és inspiráló gyászidőszakot kívánok, sok-sok lelki épüléssel!

IMA ÉS NYELV

Tehetünk-e a szukoti sátorra esővédőt?

Gondolatok a Bét Jehuda közösség legújabb misnatanulási programja apropóján.

A nyári szünet a legtöbb ember számára kapcsolódást és feltöltődést jelent. A Tórát követő zsidók erre a lehetőségre is úgy tekintenek, mint minden másra az életben: újabb alkalom a szellemi növekedésre.

Erre a célra fogalmazódott meg a közösségi tanulásaink újabb állomása:

a közelgő Szukot ünnepéig befejezzük a Misnának az ehhez kapcsolódó Szuká traktusát.

Ehhez alig kell valamivel több időt és energiát befektetni, mint heti 1 órát.

A Misna a Szóbeli Tan, azaz a Tórához kapcsolódó, Mózes által megkapott szájhagyomány. Szerkesztett mű, melyet *Rabbi Jehuda HáNászi* írt le először i.sz. 189-ben, és fő gerincét azok a törvények alkotják, amik a Tórában nem kerültek leírásra. Viszont ezen

kívül vitákat és kérdéseket, valamint néhány érdekes elbeszélést is tartalmaz.

A Misna 6 rendből és összesen 63 traktátusból áll (tehát rendszerként kb. 10-10 traktátusból). Ezek témák szerint csoportosítják a tórai törvényeket. A Talmud (legalábbis formája szerint) ezekre a Misnákra adott magyarázatokból áll. Mégsem tekinthető igazi magyarázatnak, mert a talmudi tárgyalás szándékosan elkanyarodik, sokféle irányba.

Hogyan és miért került leírásra a „szóbeli” Tóra?

A Misna tanításait eredetileg kifejezetten tilos volt leírni, pontosan azért, hogy a Tóra tanulmányozásának megmaradjon a személyes, mesterről tanítványra örökíthető jellege.

Az elnyomtatás és üldöztetés eredményeképpen azonban a rabbik – elsősorban a fentebb említett *Rabbi Jehuda HáNászi* – úgy döntött, hogy mégiscsak szükséges a leírása, még mielőtt túlságosan sok tanítás feledésbe merül (*ld. Gitin 60a-b*). Viszont ebben a leírásban kizárólag a legszükségesebbekre szorítkozott.

A későbbi nemzedékek aztán még többet írtak le ezekből a tanításokból. Így a Talmud olyan, a Misnával egyidőben keletkezett, szóban őrzött tanításokat is leírt, melyek a Misnából kimaradtak.

A zsidó tanulás klasszikus és talán legnépszerűbb formája: a talmudi témák (majd oldalak, fejezetek, traktátusok) alapos, magyarázatokkal ellátott páros ill. csoportos kifejtése, mélyen elemző megértése.

Ez az a kiindulópont, ahonnan a tórai tudományok többféle irányba, magasabb szintek felé is szerteágaznak: a törvények, halacha

levezetéséig, a bibliai értelmezések továbbgondolásáig, a filozófiai összefüggések feltárásáig, a misztikus rétegek megértése és az erkölcsi fejlődés útjai felé.

Misnatanulás: egy sokrétű és rugalmas kompromisszum

Ennek a módszernek a gazdagság és az alaposág az előnye, viszont hátránya, hogy nem minden élethelyzet teszi lehetővé az ilyen mélységű tanulást. Idő, energia, kellő felkészültség és értő társaság kell hozzá.

Azonban a Tóra minden élethelyzetre kínál megoldást. Akinek a fenti feltételek közül bármelyik hiányzik, az is elindulhat ebbe az irányba a Misna tanulmányozásán keresztül. Ez egy kompromisszum, mely bevallottan elhagyja a tanulmányok egy jelentős részét, azonban igen rugalmas formát is biztosít.

Ezért döntöttem úgy a magam számára is, miután a berlini rabbiképzőt befejeztem, azonban a tanulmányokat folytatni kívántam, hogy – számos egyéb, praktikus, közösségi tennivalóm mellett – a Misna tanulmányozását szeretném erősíteni.

A Misna szövege maga rövid és lényegretörő, az alapvető információkat ismerők számára akár unalmasnak vagy érthetetlenül rövidnek is tűnhet. Viszont megadja azt a szerkezetet, melyre építve az ember igenis bővítheti az ismereteit és tovább építheti tórai ismereteit.

Ezt szeretném az alábbiakban röviden illusztrálni egy konkrét példával, a Szuká traktátus 3. misnáját felhasználva.

Nem titkolt célom ezzel az, hogy kedvet csinaljak a potenciális érdeklődőknek, hogy ők is csatlakozzanak az új programhoz. Még nem késő! Akinek sikerült felkelteni az ér-

deklódását, azt kérem, hogy keressen fel bármelyik elérhetőségemen.

Esővédő lepel – alkalmatlan sátor tető

„Ha leplet terített rá a napsütés miatt, vagy alá, a lehulló levelek miatt, vagy négy botra feszítette ki, akkor a sátor alkalmatlan.” (Misna, Szuká 1:3)

Az elvet, amiről ez a misna szól, valószínűleg mindenki ismeri, aki valaha ült már szukoti sátorban. A sátor legfontosabb része a szchách, vagyis a teteje, ami kizárólag természetes anyagból készülhet (talán a bambuszágak, valamint a nád a legjellemzőbb megoldás).

Amikor a sátorban ülünk, majdhogynem a szabad ég alatt – a Teremtő Gondviselése alatt – vagyunk, és ami elválaszt, az csak egy szükségszerűen jelentéktelen és múlandó, ugyanakkor természetben megtalálható anyag.

Ha viszont elkezd esni az eső¹, akkor a sátrat elhagyjuk. Sok sátorra ráerősítenek műanyagból, nylonból védőréteget, fóliát, ezt azonban csak azért teszik, hogy ne ázzon el a szchách, amit másnap használni szeretnének. A fólia alatt azonban nem ülhetünk, hiszen ezzel pontosan a sátorban ülés lényegi részét mulasztanánk el.

Legalábbis így tűnik a fenti misnából – első látásra.

Rontani csak az tud, ami javítani is

Természetesen számos, jelentős Talmud magyarázó a Misna fenti sorait pontosan úgy érti, ahogyan mi, egyszerű olvasók, első olvasatra: ha esik az eső, akkor vonuljunk be a házba. A leplet kiteríthetjük², viszont ha kint eszünk, az pontosan ugyanannyit ér, mintha a saját otthonunk melegében ennénk.

Azonban nem ez az egyetlen lehetséges értelmezés. A Toszfot (1100-1328 között működő talmudi elemző iskola) komoly kérdést tesz fel, ami megkérdőjelezi ezt az egyszerű olvasatot:

„Ha a sátor tető már a lepel kifeszítése előtt halachikusan megfelelő volt, akkor miért rontja el a lepel, ami kizárólag az emberek védelmét [és nem a sátor tető kiegészítését] szolgálja? Miben különbözik ez a sátor díszzeitől, amiről a Talmud írja, hogy nem rontják el a tető státuszát?” (Toszfot, Szuká 10a „pirész”)

E kérdés miatt a toszafisták arra a következtetésre jutnak, hogy a fent idézett misna valóban kizárólag olyan esetről szól, amikor a lepel nélkül a sátor tető még alkalmatlan volt (például túlságosan csekély árnyékot vetett). Ez halachikus súlyt, jelentőséget ad a lepelnek, és emiatt képes arra, hogy a sátrat alkalmatlanná tegye.

Enélkül azonban – így a mi, esővédős példánkban is – a sátor a lepel kifeszítése után is tökéletes sátor marad, és az abban lakomázóknak semmi okuk nincsen arra, hogy ezt a sátrat otthagyják és bemenjenek enni.

1 Érdekes, hogy számunkra az eső a leggyakoribb olyan eset, amikor ennek a törvénynek gyakorlati jelentősége van, a Misna azonban ezt nem idézi, hanem csak a napsütés, valamint a lehulló levelek problémáját. Az első alkalom, amikor ezt a szabályt az esőhöz kapcsolva megtaláltam, az a *Mágén Ávráháam* (1635-1682) magyarázata volt (629:25).

2 Szombaton vagy ünnepnapon azonban vigyázzunk arra, hogy legalább egy tefách, azaz 10 cm szélességben a lepel már legyen kiterítve, hogy ne hozzunk létre ezáltal újabb „sátor tetőt”.)

Konklúzió: lepel alatt enni, áldás nélkül

A későbbi magyarázók, törvényhozók feladata az, hogy kielemezzék ezt a vitát, és áttekintsék az egyes oldalak pro és kontra érveit, valamint összegezzék azt, hogy a különböző rabbinikus autoritások mely értelmezés mellett teszik le a voksukat.

Ennek a folyamatnak a végeredménye az, hogy a mi nemzedékünkhöz legközelebb eső rabbinikus döntnökök (pl. *Misna Berura* 529:58, *Áruch háSulchán* 529:35) azt javasolják, hogy ha elered az eső, akkor továbbra is maradjunk kint, tegyük fel az esővédőt, és folytassuk ott az étkezést.

Ezáltal – legalábbis a Toszot és a velük egyetértő vélemények szerint – továbbra is a sátorban evés micváját teljesítettük. Ha azonban a lakomát már az esőben, a lepel alatt kezdjük meg, akkor a „lésév bászuká” áldást ne mondjuk el, mivel az általános szabály az, hogy minden vitatott természetű áldás elmondásától tartózkodunk [*száfék be-ráchoť lehákél*].

Ha valakivel mégis megtörténik, hogy Szukot ünnepén esik az eső, és ő inkább mégiscsak bent enne, akkor tanulmányozhatja

Mose Feinstein rabbi erről szóló elemzését (*Igrot Mose OC 5:43:4*), mely szerint a kint étkezés „önként vállalt szigorítás”, és aki ezt valami miatt mégsem szeretné, annak van mire támaszkodnia.

Szinte minden misnát olvashatunk egyszerű, felszínes módon, vagy a felszín alá bepillantva, vitákra, véleményekre és mélységre lelhetünk.

Az első számú célunk az, hogy az alapvető információkat és ismereteket megszerezzük. Aki ezekkel rendelkezik, a Misna tanulmányozása azt sem engedi unatkozni. Mindezt úgy, hogy időben is rugalmasabb megoldást biztosít a Talmud alapos tanulmányozásánál.

A Misna további előnye az, hogy a befejezés is elérhetőbb közelségbe kerül a Talmud hosszú oldalainál, így segíthet kezdeti sikerélményt és lelkesedést szerezni a komolyabb vállalkozásokhoz.

Remélem, ezzel sikerült sokakban felkelteni az érdeklődést a Misna tanulmányozása iránt. Aki érzi magában a vállalkozó kedvet, azt kérem, hogy csatlakozzon, keressen fel, és fogunk igyekezni megtalálni a legmegfelelőbb megoldást!

Kedves Közösség,

Péntek este köszönt ránk Korách hetiszakaszának szombatja.

Az idei évben ez az a hét, amikor a legkésőbb sötétedik. Így a legközelebbi héttől kezdve a szombat már egyre korábban kezdődik, valamint végződik. Közeledik a zsidó naptári év vége!

Támuz hónap újholdjával a közösség vállalkozó tagjai magukra vállalták a Misna Szuká traktátusának tanulmányozását. A teljesítésre valamivel több mint 3 hónapunk van, és heti kb. 1 óra tanulás elegendő. Még nem késő csatlakozni! Nagy lehetőség annak, aki mindezidáig még nem dicsekedhetett azzal, hogy befejezett egy misnai traktátust.

A Sávuoat után induló hébertanfolyam is szép érdeklődés mellett folytatódik. Köszönjük *Balogh Katalin* tanárnőnek és legkitartóbb diákjainak, akik lelkes és barátságos csapatot alakítottak ki az elmúlt hetek során!

Csak így tovább! A cél továbbra is: mire a Tóratekereszt visszatekerjük a legelejére, a tanfolyam résztvevői képesek lesznek arra, hogy kövessék az olvasást a héber eredeti szövegből, és néhány szót meg is értsenek belőle.

Időpontok Budapesten:

Gyertyagyújtás péntek este: 20:26-ig (legkorábbi időpont 19:05)

Szombat kimenetele este: 21:48

A zsinagógában péntek este 18:00-tól tanulunk, 18:30-tól imádkozunk.

Szombat reggel 9:00-tól imádkozunk, majd felolvassuk a Tórából a hetiszakaszt.

A *Smá Jiszráelt* olvassuk el otthon mind a péntek esti ima után (legkorábban 21:48-kor), mind a szombat reggeli ima előtt (legkésőbb 8:46-ig).

Gut Sábesz, Sábát Sálom!